

היבטים לשוניים בפרשת נשא עה

דקדוקי קריאה בפרשה בהפטרה ובראשון של בהעלותך

ד	כג	לַעֲבֹד:	הבי"ת רפויה
ה	ב	לִנְפֹשׁ:	הלמ"ד קמוצה
ה	ז	לֹא־אֶשֶׁר אֲשֶׁם לוֹ:	כך היא ההטעמה הנכונה טיפחא-מרכא-סו"פ ולא מרכא-טיפחא-סו"פ כפי שמופיע בהרבה דפוסים
ה	ח	הַמוֹשֵׁב:	שי"ן קמוצה
ה	יג	אִישָׁהּ:	יש להקפיד על השמעת המפיק למנוע שיבוש משמעות. וְנִעְלָם: העי"ן בשווא נח. נִתְפָּשָׁה: שי"ן שמאלית ומלעיל
ה	טו	כִּי-מִנְחַת קִנְאָתָהּ הִוא:	'הוא' בלשון זכר, מוסב על הקמח (רש"י)
ה	טז	וְהַעֲמִדָהּ:	העמדה קלה בה"א הראשונה ומפיק בסוף המילה
ה	יז	בְּקִרְקַע:	במלרע
ה	יח	הַמֶּאֱרָרִים:	המ"ם בשווא נח והרי"ש הראשונה בשווא נע ¹ , כן הדבר בהמשך
ה	יט	שְׂטִית:	שי"ן שמאלית
ה	כ	אֶת-שְׂכֻבָּתוֹ:	הכ"ף בקמץ קטן
ה	כב	וְבָאוּ:	הטעם בבי"ת מלעיל. בְּמַעֲיָךְ: געיה בבי"ת
ה	כד	וְהִשְׁקָהּ:	ללא מפיק בה"א
ה	כז	וְהִשְׁקָהּ ... בְּאִשָּׁהּ:	מפיק בה"א
ה	ל	וַעֲשֵׂה לָהּ:	טעם נסוג אחור לעי"ן
ו	ד	כָּל יְמֵי נְזָרוֹ:	טעם טפחא בתיבת כָּל
ו	ה	עַד-מְלֵאתָ:	האל"ף כלל אינה נשמעת, כן הדבר בהמשך פס' יג
ו	ז	וּלְאַחֲתָו:	ויל"ו החיבור הפכה לשורק ² , הלמ"ד אחריה בשווא נח והאל"ף בפתח
ו	יט	אֲחֵר הִתְגַּלְחוּ אֶת-נְזָרוֹ:	טעם טפחא בתיבת אֲחֵר
ו	כג	תְּבַרְכּוּ:	הרי"ש בשווא נע למרות הדפוסים הרבים הנוהגים לנקד חטף פתח (ראה הערה על ה יח). אֲמֹר: אל"ף בקמץ
ו	כז	יְבָרְכֶךָ:	העמדה קלה בבי"ת ולא ברי"ש כפי שנוהגים מרבית הכוהנים בברכתם. על אף הקושי, הכ"ף הראשונה בשווא נח
ו	כז	וְשָׂמוּ:	במלרע
ז	ג	וְשָׁנִי עֶשֶׂר בָּקָר:	המילה וְשָׁנִי במונח ואינה מוקפת כפי שמופיע בחלק מהדפוסים. לְאַחֶד: הלמ"ד בשווא ולא בקמץ
ז	ז	אֲרַבְעָת:	במלעיל

¹ החטף המופיע בחלק מהדפוסים אינו אלא להורות על הנעת השווא

² בשונה מקודמו שבפרשת אמור: וּלְאַחֲתָו ויל"ו בשווא, למ"ד בפתח ואל"ף בחטף.

³ אין תרגום לפסוקי ברכת כוהנים.

ז	יג	קָעֶרֶת: העמדה קלה בקו"ף למנוע הבלעת העי"ן החטופה
ז	פד	מְזַרְקִי-כֶסֶף: העמדה קלה במ"ם
ז	פז	אֵילִם שְׁנִים-עֶשֶׂר כְּבָשִׁים בְּנֵי-שָׁנָה: תיבת שְׁנִים-עֶשֶׂר בפשטא
ז	פט	וּבְבֹא: על אף הקושי, הבי"ת הראשונה בשווא נח. מְדַבֵּר: המ"ם בחירק והדלי"ת דגושה, הקורא בשווא משנה משמעות
		הפטרות נשוא, שופטים יג:
	ב	מְצַרְעָה: הצד"י בקמץ חטוף וכן הדבר בסוף ההפטרות
	ג	יִלְדֹתָ ... וְיִלְדֹתָ: הדלי"ת בשווא נח. אין לקרוא ילְדֹתָ, כן הדבר בהמשך הפרק
	ד	הַשְׁמָרִי: במלעיל
	ו	לְאִישָׁ: מפיק בה"א ויש לשים לב לכך גם בהמשך הפרק
	ח	וַיַּעֲתָר: העי"ן בשווא נח
	יב	מָה-יְהִיָּה: דגש חזק ביר"ד הראשונה מדין דחיק
	טו	נַעֲצָרָה-נָא: העי"ן בשווא נח, הצד"י בשווא נע, כן הדבר גם בפסוק הבא
	יח	וְהוּא-פָּלְאִי: כל התיבה בטעם סו"פ (סילוק) ואין לפניו טפחא. האל"ף נחה, קרא: פְּלִי.
	כא	וְלֹא-יִסָּף עוֹד: טעם נסוג אחור לי"ד
		ראשון של בהעלותך:
	ב	בַּהֲעֲלֹתְךָ: העמדה קלה בה"א ובלמ"ד, יש לקרא: בה-על-תך
	ו	הַלְוִיִּם: הלמ"ד בשווא נח לאורך כל הפרק ולאורך כל המקרא
	יג	וְהַעֲמַדְתָּ: העמדה קלה בה"א
	יד	וְהָיוּ לִי: טעם נסוג אחור לה"א

מגליון סז ו ז וּלְאַחֲרָיו המלה אָח על הטיותיה, לפעמים היא בפתח ולפעמים בחטף פתח. אָחִים אָחִי אל"ף פתוחה; אָחִי אָחִי בחטף פתח. אחותו בדרך כלל בחטף פתח: אָ; כאן: אַחֲתוֹ. הערת ר' יעקב לויפר: מה שהתברר לי מתוך דבריני הוא כך: כמובן שוּלְאַחֲתוֹ דאמור (ויקרא כא ג) הוא הדרך הרגילה, ואילו זה שבנזיר נובע מכך שרצו משום מה להשאיר את הלמ"ד שואית, ולכן הוכרח החטף להפוך לפתח גמור.

בתחילה הייתי סבור שיש מכאן ראיה לתנועה קלה של רז"ה, שהרי לפי שיטתנו שו"א הלמ"ד הוא נח, מה מפריע לחטף לבוא אחרי? אולם מדקדק אחד אמר שאין מכאן כל ראיה: הרי סדר הניקוד הוא מתוך המלה החוצה [בכיוון של רוורס כמובן] כלומר, אות השימוש המצטרפת למילה מקבלת את ניקודה בהתאם, ולפיה נקבע ניקודה של אות השימוש דשימוש. כמו כן כאן: קודם קובעים את הניקוד של הל' בלי להתחשב בו"ו שתצטרף לפניה, ואז ברור שהל' נחשבת כשוא נע גמור, לכן כיון שכאן היתה איזו מטרה שהלמ"ד תשאר שואית ולא תהפוך לפתח – הוצרכה הא' של וּלְאַחֲרָיו להנקד בפתח, ושוב כשהצטרפה הו"ו אמנם בטל צורך זה שהרי כעת הל' היא שוא נח ויכול חטף לבוא אחריה, אך משנה לא לזה ממקומה.

[והדברים מוכרחים אף לשיטת רז"ה שהרי הוא חייב להודות על כמה וכמה 'תנועות קלות' שלו שהשוא שבא אחריהן נחשב שוא נח והוא מאפשר אחריו שוא נע, דוגמת 'לעבדך' וכדומה.]

א"ה (משנה זו עה): הראיה של רז"ה שהשוא 'המרחף' הוא נע הוא מריפוי בגד-כפת אחרי השוא. בעוד ש'לעבדך' הדלי"ת רפה ללא דגש, הרי 'לעבדך' הדלי"ת דגושה. אבל מצאנו מקומות של ריפוי בגד-כפת גם בשני שוואים רצופים שבהם א"ה בשום אופן לדון את הראשון נע למשל וְיִקְתָּאֵל (יהושע טו, לח).

בקובץ סז התחלתי הערה ולא סיימתי, א"ה: ה"איזו מטרה שהלמ"ד תשאר שואית" לא נתבררה. ההמשך הוא שכנראה כאן רצתה התורה משום מה בניקוד כמו 'אָחִים' שהאל"ף בפתח ולא בחטף פתח.

בספר אם למקרא ולמסורת של ידידנו הרב ניסן שרוני נר"ו (ניתן להורדה ב'קול הלשון')

וְלֹאֲחָתוֹ כֵּן הִל' בשוא, ובפרשת אמור (ויקרא כא ג) הִל' בפתח. ולפי הדקדוק צריך היה להנקד וְלֹאֲחָתוֹ, כמו בפרשת אמור, ומה שננקד כאן וְלֹאֲחָתוֹ, בא ללמד את מה שדרשו חז"ל (נזיר מח: ועוד) תניא: הרי שהיה [כהן גדול שהוא נזיר] הולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו ושמוע שמת

לו מת, יכול יחזור ויטמא? אמרת "לא יטמא"! יכול כשם שאינו מטמא להם כך אינו מטמא למת מצוה? ת"ל "ולאחותו" – לאחותו הוא דאינו

מטמא אבל מטמא הוא למת מצוה. ע"כ. ויתפרש וְלֹאֲחָתוֹ לשון איחוי וחיבור (כמו שמצאנו במדרש שה"ש ה' ב') על פסוק פתחי לי אחותי רעיתי וגו' שדרשו: "אחותי" – שנתאחו לי במצרים בשתי מצוות, בדם הפסח ובדם המילה), כלומר, אפילו שתי מצוות אלו המאחים את ישראל לקב"ה – נדחים מפני מת מצוה. (ע"פ תורה תמימה, העמק דבר ושערי אהרן).

הדברים האלה אינם מתקבלים! הדרשה אינה קשורה לניקוד המילה.

ראשית, המדרש בשיר השירים 'שנתאחו' בפשטות מתפרש לשון אחווה ולא לשון איחוי בגדים. אע"פ שגם לשון איחוי בגדים במקורו קשור לאחווה. כלומר ישראל נעשו אחים בשתי המצוות שקיימו במצרים מילה וקרבן הפסח.

שנית, גם אי ייבניא להו ש'אחותי' בשיר השירים מתפרש לשון איחוי בגדים, הרי אין עדיין ראייה לפרש כאן כך. הלוא בפשוטו של מקרא לְאָבִיו וְלְאִמּוֹ לְאָחִיו וְלֹאֲחָתוֹ מתפרש על אחות בדיוק כמו שְׁלֹאֲבִיו וְלֹאֲמֹ מתפרש על אב ואם ממש. ולתלות את הדרשה בשינוי הניקוד רחוק מאוד.

בחבורות תורת הקורא מעיר על שינוי זה ותולה את השינוי בהטעמה המשנית באל"ף.

וְבוֹיִקְרָא כ"א ג' מְנוֹקֵד וְלֹאֲחָתוֹ בשוא נע ופתח. והחילוק הוא משום ששם האל"ף מְנוֹקֵד בחטף פתח, ולכן הלמ"ד שלפניה השתנתה משוא לפתח, שאין שוא מרחף בא לפני חטף (שוא מרחף נקרא כשוא נח, אך כיון שבמקור היה נע, לגבי כמה דברים נשאר דינו כשוא נע), וכיון שהלמ"ד בפתח, וי"ו החיבור שלפניה מְנוֹקֵד בשוא. אך בפסוקנו האל"ף מְנוֹקֵד בפתח, ולכן הלמ"ד שלפניה יכולה להנקד בשוא, וכיון שהלמ"ד בשוא, הוי"ו שלפניה מְנוֹקֵד בשורוק ולא בשוא, שלא יתכן שיבואו שני שוואים בראש התיבה.

ז יד יעקב עציון שבת בשבתו נשא עה כָּף אֶתָּה עֲשֶׂהָ זָהָב מְלֹאָה קְטָרֶת:

כידוע, בפרשתנו חוזר פירוט קרבן הנשיאים בעת חנוכת המשכן 12 פעמים ברציפות. אחד הפסוקים בפרשה, יש בו ייחוד רב ביחס למרבית פסוקי התורה – "כָּף אֶתָּה

עֲשֶׂה זֶה בְּלֵאָה קְטָרֶת". ייחודו לא במה שיש בו, אלא דווקא במה שאין בו. זהו אחד הפסוקים היחידים בתורה שאין בו האותיות וי"ו ויו"ד.

העמודות שבספר התורה נפתחות כולן על פי המקובל באות וי"ו ("ווי העמודים"), מלבד חמישה מקומות בתורה. ובעצם לא רק העמודות, אלא מרבית הפסוקים מתחילים באות זו. יותר מ-70 אחוזים (!) מפסוקי התורה פותחים בוי"ו – פעמים רבות בשל הוי"ו המכונה וי"ו ההיפוך ("וידבר", "ויהי" וכדומה). 30 האחוזים הנותרים, פסוקים שאינם פותחים בוי"ו – כמעט תמיד יכללו את האות באחת ממילותיהם. גם האות יו"ד נפוצה מאוד, ונדירים הפסוקים שבהם לא תימצא כלל.

הכתיב במקרא, ככלל, אינו אחיד. ביום הרביעי לבריאה מצווה הי בראשית א יד "יְהִי מְאֹרֶת בְּרָקִיעַ הַשָּׁמַיִם", ובפסוק הבא נכתב: "וַיְהִי לְמֹאֲרֹת בְּרָקִיעַ הַשָּׁמַיִם". בדומה, המילה "תולדות" נכתבת במקרא בארבע צורות: תולדות, תולדת, תולדות, תולדות. ואף בגזרת הוי"ד יש חילופים לרוב. המילה הנשיאים נכתבת בפרשתנו ז י באותו פסוק בשתי דרכים: "וַיִּקְרְבוּ הַנְּשִׂאִים אֶת חֲנֹפֶת הַמִּזְבֵּחַ בַּיּוֹם הַמֵּשֶׁחַ אֹתוֹ וַיִּקְרְבוּ הַנְּשִׂאִים אֶת קָרְבָּנָם לִפְנֵי הַמִּזְבֵּחַ" (בפרשה הבאה במדבר י ד נפגוש אותה במילואה: "וְנוֹעֲדוּ אֵלֶיךָ הַנְּשִׂאִים"). וגם כתיב חסר לגמרי ישנו במילה זו שמות לה כז: "וַיְהִי הַנְּשִׂאִים הַבִּיאוּ אֶת אֲבָנֵי הַשֹּׁהַם".

בעלי הדרש נזקקו לשאלת הכתיב ולמדו ממנו רבות, אך בעלי הפשט הסבירו שאין לראות בכך יותר מאשר גיוון. כך למשל לשון ראב"ע בפירושו לעשרת הדיברות: וכאשר אמרתי לך שפעם יאחזו [המקראות] דרך קצרה ופעם ארוכה, כך יעשו פעמים להוסיף אות משרת או לגרוע אותו, והדבר שווה... והנה הוי"ו שהיא נראית במבטא הפה אין אדם מבקש לו טעם... אם כן למה נבקש טעם בנח הנעלם שלא יבוטא בו, כמו מלת לעולם, למה נכתב מלא או למה חסר.

א"ה: נוסח הכתיב של המקרא נתקדש, עליו אין להוסיף וממנו אין לגרוע. בנוגע לכתיב מנוקד במשנה או בתפילות עלינו לנקוט את הכתיב ה'תקני'. למשל המילה כוכב או כוכבים להטיותיו מופיעה ברוב המקומות בוי"ו אחרי הכ"ף הראשונה. בבואנו לכתוב את 'הכוכבים' בברכת שמע של ערבית, אין כל טעם להחסיר את הוי"ו הזו. ובלי כל קשר איך מופיעה מילה זו במקרא. בפועל לישנא של כוכב בלי וי"ו מופיע רק פעמים במקרא⁴, ומשום מה בהרבה סידורים ומחזורים מאשכנז מערב נפוץ מאוד כתיב משונה זה. גם הכתיב זמרות בסידור בלי יו"ד גם מופיע כך במקרא הוא מוטעה, גם הכתיב הפפרים בלי וי"ו וגם הכתיב הנפוץ אבא תבא יבא וכו', לכל אלה אין כל טעם. ושוב לדברי יעקב עציון.

מלבד הפסוק הנזכר, "כף אחת", ישנם במקרא כולו רק 10 פסוקים חסרי וי"ו ויו"ד, וסימן נתנו להם בעלי המסורה: "לא תקטול עבדא דשם יהב להון חמיסר בתריסר ותלת מלכין בארעא דכנענאה". "לא תקטל" מכוון ל"לא תרצח וכו'" שבעשרת הדיברות שבספר שמות, "בתריסר" מכוון לשנים עשר הפסוקים שבפרשתנו, ושאר המילים רומזות ליתר הפסוקים שבנביאים ובכתובים שבהם הוי"ו והיו"ד נפקדים. ע"כ דברי יעקב עציון.

א"ה: רשימת הפסוקים ע"פ עין המסורה שבמפעל הכתר של בר-אילן.

כף – כ"ב פסוקים דלית בהון לא וי"ו ולא יו"ד (שתי האותיות הללו אינן נמצאות בפסוק): שמ' כ, יג; *במ' ז, יד, כ, כו, לב, לח, מד, נו, סב, סח, עד, פ; יהו' יב, יג, יד, טו; תה' יט, יב; קה, יא; איכה ג, סה; ד"ה א, כד; טז, יח; כד, יד.

לשון המסורה הגדולה בדפוס ורשה: כב פסוקים לית בהון לא אריך ולא זעיר פי' לא יו"ד ולא וי"ו...

⁴ יחזקאל לב ז; עזרא (נחמיה ט כג).

הערות המסורה כתובות ארמית, המסורה הגדולה לפעמים מונה מילים מהפסוקים שבהן מופיעים המקומות המצוינים, אך לפעמים נוקטת משפט בארמית בעל משמעות כלשהי, וכל מילה רומזת לעניין שבו מופיע המקום המצוין.

סימן בעלי המסורה מתפרש:

לא תקטל (להרוג בארמית) לא תרצח לא תנאף לא תגנב לא תענה ברעך עד שקר (שמות כ, יב)

עבדא תהלים יט יב גס-עבדך נזהר בהם בשמרים עקב רב:

דשם (בארמית: של שם, כשמונה את הדורות של שם) ד"ה א א כד שם | ארפכשד שלח:

יהב (בארמית נתן) תהלים קה יא לאמר לך אתן ארץ-כנען חבל נחלתכם:

ד"ה א טז יח לאמר לך אתן ארץ-כנען חבל נחלתכם:

לחון (בארמית: להם) איכה ג סה תתן להם מגנת-לב תאלתך להם:

חמיסר (חמישה עשר בארמית) ד"ה א כד יד לבלגה חמשה עשר ס לאמר ששה עשר:

"בתריסר" (שנים עשר בארמית) מכוון לשנים עשר הפסוקים שבפרשתנו;

ותלת מלכין בארעא דכנענאה (בארמית: שלושה מלכים בארץ כנען, כלומר שלושה פסוקים

משלושים ואחד המלכים שיהושוע הרג בארץ כנען) יהושוע יב [יג] מלך דבר אחד מלך גדר אחד:

[יד] מלך חרמה אחד מלך ערד אחד: [טז] מלך לבנה אחד מלך עדלם אחד:

הבטים לשוניים תהלים יד

דקדוקי קריאה תהלים יד

מי שאמירת תהלים שגורה בפייהם צריכים לשים לב לשינויים בין מזמור זה למזמור נג

א השחיתו השי"ן בשוא נע חריג⁵ התעִיבו התי"ו בשוא נע חריג עִשה-טוב: העמדה קלה בעי"ן מפני הגעיה וכן הוא בהמשך בפסוק ג

ג נֶאֱלַחו: במלעיל, הטעם בלמ"ד

ד כָּל-פְּעָלֵי אָנוּ: המילים נחשבות מוקפות ויש העמדה בפ"א⁶. אָכְלוּ לֶחֶם: טעם נסוג אחור לאל"ף

ה פָּתְחוּ פָּתַח: טעם נסוג אחור לפ"א!

מזמור זה מופיע בגרסה כמעט זהה במזמור נג. נציג את המזמורים זה מול זה ואת השנויים בצבע

יד למנצח לדוד

נג למנצח על-מחלת משכיל לדוד:

פ אמר נבל בלבו אין אלהים השחיתו

פ אמר נבל בלבו אין אלהים השחיתו

התעִיבו עֲלֵיָה אין עשה-טוב:

והתעִיבו עֲלֵי אין עשה-טוב:

הי משמים השקיף על-בני-אדם לראות

אלהים משמים השקיף על-בני-אדם לראות

הינש משכיל דרש את-אלהים:

הינש משכיל דרש את-אלהים:

הפל סר יחדו נאלחו

כלו סג יחדו נאלחו

אין עשה-טוב אין גם-אחד:

אין עשה-טוב אין גם-אחד:

הלא ידעו כל-פְּעָלֵי אָנוּ אכלי עמי אכלו לחם

הלא ידעו פְּעָלֵי אָנוּ אכלי עמי אכלו לחם

הי לא קראו:

אלהים לא קראו:

⁵ חריגה זו נדונה בפנים הגליון.

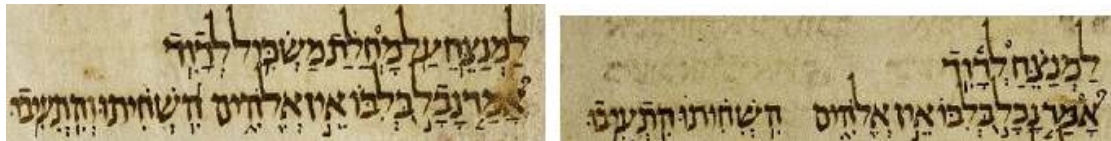
⁶ כידוע בעולה ויורד במילים מוקפות נמצא ה"עולה" במילה הראשונה, וה"יורד" במילה השנייה המקפת

שם | פָּחַדוּ פָּחַד לֹא-הָיָה פָּחַד
 כִּי-אֱלֹהִים פָּזַר עֲצָמוֹת חַגָּד
 הִבְשֵׁתָהּ כִּי-אֱלֹהִים מֵאֶסֶס:
 מִי יִתֵּן מִצִּיּוֹן יִשְׁעוֹת יִשְׂרָאֵל
 בְּשׁוּב ה' שְׁבוֹת עָמוֹ
 יִגַּל יַעֲקֹב יִשְׁמַח יִשְׂרָאֵל:

שֵׁם פָּחַדוּ פָּחַד
 כִּי-אֱלֹהִים בְּרֹר צַדִּיק:
 עֲצַת-עַנִּי תְבַיֵּשׁוּ כִּי ת' מִחֶסְדּוֹ:
 מִי יִתֵּן מִצִּיּוֹן יִשְׁעוֹת יִשְׂרָאֵל
 בְּשׁוּב ה' שְׁבוֹת עָמוֹ
 יִגַּל יַעֲקֹב יִשְׁמַח יִשְׂרָאֵל:

יד א למנצח לדוד פ אמר נבל בלבו אין אלהים השחיתו התעיבו עליה
 אין עשה-טוב:

משותף לשני המזמורים הנקוד החרג השחיתו התעיבו והתעיבו השנינין והתניין מנוקדות
 בחטף חירק!

המנחת שי מציין שההא"ן בגעיא. בכתר ארם צובא נוסף חטף חירק אחרי הגעיא. כפי הנראה
 נועדו מילים אלה להאמר בהטעמה איטית שהופכת את השווא הנח בשי"ן ובת"י לנע. ולפי
 כלל הקדמונים ששווא נע לפני גרונית נקרא כחטף התנועה הגרונית, אין פלא בסימון החטף
 כאן. ככלל ניקוד חטפים באותיות שאינן גרוניות נחשב רשות, ולכן בדפוסים ניקדו שוא רגיל.
 אבל צריך להעיר לתשומת הדפוסים המבליטים שווא נע שגם כאן שווא זה צריך להיות מסומן
 נע!

הקדמת רש"י למזמור: - שני מזמורים אמר דוד בספר זה צעניין אחד: הראשון על נבוכד נכר⁷
 (ראה שו"ט יד, ב), והשני (תה" נג) על טיטוס הרשע. נחנצל על נבוכד נכר, קעתיד ליכנס להיכל
 ולהחריבו, ואין אחד מכל חילותיו מוחה בידו⁸.

הקדמת הרב מלבי"ם למזמור: מזמור זה הוכפל בספר זה (סימן נ"ג), עם קצת שינוי,
 והתבאר אצלי, שמזמור זה אמרו דוד על נס שנעשה לו שנצול מאויב שהרע והצר
 לישראל, וכאשר בא נס סנחריב בימי חזקיהו ראו שמזמור זה טוב להודות בו גם על נס
 זה ותקנוהו עם הוספה קצת ויחסוהו לדוד כי הוא תקנו, ובזה נבוא אל הבאור.

התעיבו מלשון תועבה. השורש ת.ע.ב נמצא בבנין נפעל ישעיהו יד, יט: ואתה השלכת
 מקברך כנצר נתעב ועוד; בבנין פיעל דברים ז, כו: ותעב | תתעבנו כי-תרים הוא: דברים כג, ח:
 לא-תתעב אדמי... לא-תתעב מצרי תהלים ה, ז: איש-דמים ומרמה יתעב | ה': ועוד; בבנין הפעיל
 כאן ובעוד מקומות כמו יחזקאל טז, ג: גם-את | שאי כלמתך אשר פללת לאחותך בחטאתך
 אשר-התעבת מהן תצדקנה ממך תהלים קיט, קסג: שקר שנאתי ואתעבה ועוד.
 ראב"ע: בעבור זה השחיתו דרכם והתעיבו מעלליהם; כמו "ובעלילותיך אשיחה" (תה" עז, יג).
 אין עושה - טובה.

יתכן שראב"ע התכוון לפרש אין עשה-טוב: לא כתואר הפועל, אלא שאינו עושה דברים
 טובים.

⁷ חז"ל והראשונים פירקו לפעמים מילה זו לשנים. יש גם ראשי תבות: נ"נ = נבוכד נצר.

⁸ מכאן שחייל שמקבל פקודה בלתי מוסרית של חורבן ארץ ישראל חייב לסרב לבצעה! וגם חובתו למחות
 במפקדיו!

רד"ק: גם זה המזמור על לשון הגלות. ונבל הוא מלך האומות שישראל בידם, וחושב בלבו בהריעו לישראל ובנגשו אותם, כי אין אלהים ואין שופט ודיין בעולם, לשלם לאיש כמעשהו.

השחיתו - הוא ועמו. **התעיבו עלילה** - עשו מעשה תועבה. **אין עושה טוב** - אין בהם אחד שיעשה טוב, אלא כלם השחיתו מעשיהם, כי חשבו כי אין רואה.

הרב מלבי"ם: **אמר נבל בלבו אין אלהים שהמלך שבא עליו הכחיש מציאות ה', כמו שגם סנחריב כחש בה' ושלה לגדף אלהים חיים, וגם השחיתו והתעיבו עלילה, שכל חילו כולם השחיתו מעשיהם לעשות רעות ותועבות, עד שאין עושה טוב אפילו טוב נימוסי חסד או רחמים, ובאשר נמצא ביניהם איש אחד שהיה נראה שמאמין בה' ונותן לו כבוד (כמו שהיה במחנה סנחריב שאמרו חז"ל [בבלי סנהדרין צו א] שני"ג [=נבוכדנצר] נתן כבוד לה' ורץ אחר השליח ששלח מרודך⁹ בלאדן שהקדים שמו של חזקיהו לשמו של הקב"ה ובעבור זה נשארו ממחנה סנחריב הוא ועוד עשרה אנשים עמו כמ"ש חז"ל [שם], בל תאמר שאלה יש להם זכות (מתקשר לפסוק הבא).**

ב יי משמים השקיף על בני אדם לראות היש משכיל דרש את אלהים:
ראב"ע: **השקיף** - בעבור היות כבודו במקום עליון, והוא השמים. וזה דרך משל, כי הוא יודע הכל ודרך כל.

רד"ק: **אע"פ** שהוא גבוה עליהם ונסתר מעיניהם, הוא משקיף עליהם ומשגיח, אם יש בהם משכיל אחד שידרש אלהים ויחשב כי יש אלהים שופטים והנה הכל סר (פס' הבא).
על בני אדם הר' ישעיה מטראני: על ישראל.

דרש את אלהים: הר' ישעיה מטראני: - שיגן זכותו מפני האויב.
הרב מלבי"ם: כי באמת גם הם לא האמינו באלהים מצד שדרשו את אלהים ע"פ השכל להשכיל באמתו ולדרוש דרכיו וארחותיו, כי לא היה זה אלא מן השפה ולחוץ¹⁰, וה' היודע מצפוני לב השקיף אם מאמינים בו באמת ע"י שישכילו דרכיו וידרשו ארחותיו, וראה, כי הכל סר (פס' הבא).

ג הפל סר יחדו נאלחו אין עשה טוב אין גם אחר:
הפל סר תרגום: כולוהון זרו לאחורא [=כולם נסוגו לאחור].
רש"י חוזר שוב על האשמת הצבא המחרב: אין איש בחילותיו מוחה בידו.

ראב"ע: **הכל סר** - מהדרך הישר. **יחדו נאלחו** - כמו 'נשחתו'. **אין גם אחד** - אפילו אחד, כמו "גם בשחק יבא לב" (מש' יד, ג); "גם לרעהו ישנא רש" (מש' יד, כ). ואלה הרשעים, שהם אומות העולם השונאים את ישראל, והעד "אכלי עמי" (להלן, ד).

הר"י מטראני מפרש שישראל סרו, ומתקשר לפסוק הקודם: כולם סרו מאחרי הבורא.
הרד"ק מסביר שיש קשר עם המזמור המקביל: מדרך הטוב. ויש מפרשים כמו יסג, כמו שאמר בספר השני "הכל סג" (ראה תה' נג, ד); והוא מן "נסוג אחור" (יש' מב, יז), והענין אחד.

והגימ"ל - ר"ש בא"ת ב"ש. ויש מפרשים מתרגום "ויבאש" (שמי' ז, כא): "וסר".
נאלחו רד"ק (לשון דומה גם בספר השורשים): נתעבו ונבאשו; הפוך מן "סיר אֲשֶׁר חִלְּאֲתָהּ¹¹ בָּהּ" (יח' כד, ו), שפירושו: זוהמתה; וכן "אף פי נתעב ונאלחו" (איוב טו, טז).

⁹ בישיבתו לט א שמו מרודך, אבל במלכים (ב כ יב) שמו בראדך.

¹⁰ מקור הביטוי מהמשנה טבול יום ג. אבל ידוע יותר מהביטוי המשאל בתלמוד בבלי מסכת סנהדרין קו ב אמר רבי אמי: אין תורתו של דואג **אלא משפה ולחוץ**.

¹¹ מילה זו מופיעה חמש פעמים באותו עניין (אחת מהן עם וי"ו החיבור), ובכולן מלבד זו הה"א בסוף המילה במפיק.

ד הָלֹא יָדְעוּ כָּל-פְּעֻלֵי אֱוֹן אֲכָלִי עֲמִי אֶכְלוּ לֶחֶם ה' לֹא קָרָאוּ:

רש"י: הלל סופס ידעו מה עלתה זהם. **אכלי עמי** - זרעו של נזכר נלך. **אכלו לחם** - עשו משתה: "בְּלִשְׁעָר (בְּלִשְׁאֲעָר) מִלְכָּא עֲבַד לֶחֶם¹² רב (דניאל ה, א)". **ה' לא קראו** - לא חשבוהו ולא זכרו נפלאותיו במשתיהם, ונשתמשו בכליו; ורבותינו פקשו (ראה שו"ט יד, ד): כל שאינו גוזל את ישראל, אינו טועם טעם עָרֵב במאכלו.

ראב"ע: יתמה; כלומר: **הלא ידעו** אלה **פועלי און**, בעוד שאכלו עמי כאילו **אכלו לחם**, ולא אמרו כי השם נתן להם כח? על דרך "יִדְּנוּ רַמָּה (דברים לב, כו)". וזה הוא: **ה' לא קראו**.

רד"ק: **הלא ידעו** - על דרך תמה: איך הם סכלים **ולא ידעו**? ופירוש: אין להם דעה ובינה כשהם אומרים כי אין רואה ואין יודע מעשיהם, כל אלה שהם פועלי און ומריעים לישראל ואוכלים עמי כמו שיאכלו הלחם. **ולא קראו ה'** - כלומר: לא עלה בלבם כי ה' רואה אותם, לפיכך **לא קראו** אותו. ויש מפרשים: לפי שהם **אוכלי עמי** ועדין **אכלו לחם**, כלומר: כי לא מתו ולא נענשו, חשבו כי לית דיין ולית דין; לפיכך **ה' לא קראו**. ויש מפרשים **ה' לא קראו** - שעומדים ברשעים ואינם חוזרים בתשובה.

הרב מלבי"ם בשילוב הפסוק הבא: **הלא, שיעורו הלא ידעו כל פועלי און כי אלהים בדור צדיק**, שאחר שנעשה נס לישראל ונצולו, אז ידעו פועלי און אלה **אכלי עמי** שיש אלהים בדור צדיק ומשגיח עליהם בהשגחתו הפרטית, ומ"ש **אכלו לחם** מוסב על ישראל, שאמרו במדרש שבימי דוד היו מתים מאה ילדים בכל יום ותקן להם מאה ברכות, מבואר שבימי דוד לא היו נזהרים בברכות השבח, ששורש ברכות אלה נסתעף ממ"ש **וְאָכַלְתָּ וְשָׂבַעְתָּ וַיִּבְרַכְתָּ** (דברים י, י), שמחוייבים לברך את ה' על אכילת מזון, ומזה למדו שה"ה שצריך לברכו על כל טובותיו וחסדיו בין הכוללים בין המיוחדים, ובאשר לא היו נזהרים בכ"ז בימי דוד נענשו ע"ז, ופשפשו במעשיהם ותקנו את הדבר, מזה מבואר איך היו צדיקים עד שעל מה **שאכלו לחם וח' לא קראו** ר"ל שלא ברכו את ה' על הלחם מזה שם **פחדו** ונתירדאו מעונש ושבו בתשובה, וא"כ **הלא ידעו פועלי און אוכלי עמי** והם מכחישים את האלהים לגמרי, חלף שבישראל היה בהפך שפחדו גם כשלא קראו את ה' על אכילת לחם, ובזה היה ראוי שה' יעזור לישראל המאמינים בו נגד הכופרים האלה עד שידעו כי **אלהים בדור צדיק**.

ה שֵׁם פָּחַדוּ פָּחַד כִּי-אֱלֹהִים בְּדֹר צַדִּיק:

רש"י: שם פחדו פחד - שסתלס גמולו כלכלסר זנו לפחדו פחד, כמו שנאמר "אֲדִין מִלְכָּא זִיזְחִי שְׁנֹחִי וְרַעֲיָנִי וְיִבְחָלִנָּה וְקִטְרִי חֲרָצָה מִשְׁתַּרְיָן וְאַרְבַּבְתָּה דָּא לְדָא נִקְשָׁן (דניאל ה, ו)".

כי אלהים בדור צדיק - בדורו של יכניה שהיו נדיקים.

ראב"ע: במקום שאכלו שָׁאָר עמי (ע"פ מ"ג, ג), פחדו בצרה שבאה עליהם, עד שידעו כי השם בעזרת דור צדיק; כמו "לְעֹזֶרֶת ה' בַּגְּבוּרִים (שופטים ה, כג)".

רד"ק: כמו "פחדו" אמר כי שם, במקום גדלתם וגאותם, יפחדו עוד פחד, וידעו כי **אלהים בדור צדיק** - עמהם יהיה ובעזרתם.

ו עֲצַת-עֲנִי תִבְיָשׁוּ כִּי ת' מַחְסֶהוּ: רש"י בשילוב הפסוק הבא: **עצת עני תבישו** - אתם אומרים שענתם של ישראל נוסה, על שהם צוטים זה, כי **ה' מחסו**; אך יקרב היום שיתן מציון ישועת ישראל - לעתיד, ואז יגל יעקב ישמח ישראל.

מנחת שי שם: הה"א רפה על פי המסורת שהיתה ראויה להיות במפיק ולכן אין בבי"ת דגש שאין כאן דין מפיק והאחרים שבפרשה כלם במפיק כמנהג ועיין שרשים שרש חלא:

¹² ספר השאלות ותשובות של ר' אברהם די בוטון מחבר 'לחם-משנה' על הרמב"ם הוא 'לחם-רב', ולכן צריך לקרוא: לֶחֶם-רַב לַמִּד בשווא והטעם בחי"ת, ולא לֶחֶם-רַב.

רד"ק: ועתה עצת עני תבישו, כי ה' מחסחו - לפי ששם ה' מחסחו. וזהו עצתו ודעתו להמלט מידכם, כי אין לו מחסה אחר; ואתם מבישים עצתו, לפי שאין אתם רואים הענש במהרה, ואומרים לעניים: איה אלהיכם (ע"פ תה' מב, ד)? יקומו ויעזרוכם (ע"פ דב' לב, לה)!

ז מי יתן מציון ישועת ישראל בשוב ה' שבות עמו יגל יעקב ישמח ישראל:
ראב"ע: טעם מציון - כמו "מטה עזר ישראל ה' מציון" (תהלים קי, ב); "ומציון יסעודך" (תהלים כ, ג); בעבור היות הכבוד עם הארון בימי דוד. ויתכן, שנשבו אנשים מישראל. או הוא לעתיד, ויהיה הטעם: מציון - שוב הכבוד, ומי יתן - בדרך "ו[מי] יתן כל עם ה' נביאים" (במדבר יא, כט).
רד"ק: מי יתן מציון - לפי שציון ראש ממלכת ישראל ושם שוכן הכבוד, אומר, כי מציון תבוא ישועת ישראל, ואומר, מי יתן שיהיה בקרוב; או: מי יתן שנוכה ונראה הישועה בשוב ה' את שבות עמו. יגל יעקב ישמח ישראל - כי עתה הם ביגון ובאבל בגלות. ופירוש בשוב - פעל יוצא, כמו 'בהשיב', או פרושו 'בהנח', מן "בשובה ונחת" (ישעיהו ל, טו).

תן להכם ויחכם-עוד

אני מבקש מאוד ממי שיש לו הערות שלא ימנע מלשולחן אלי
הכתובת למשלוח: eliyahule@gmail.com
הערות מתקבלות גם באנגלית.

הודעה מאתר "לדעת" כאן תוכלו להוריד גליונות פרשת השבוע מדי שבוע (גם גליוננו מופיע
שם): php.gilionot/net.ladaat.www

מאמרנו מופיע **ונשמר** באוצר החכמה בפורום העלאת מאמרים
<https://ff771febc5bf6a14/dvir/search#/0/u/ca/mail/com.google.mail/>

אם אתה מתעניין
בהגטים הלשוניים של התורה
(לשון המקרא, המשנה, התלמוד וכו')
אתה מוזמן להרשם (בחנם)
לקבלת דוא"ל בעושרים לשוניים
בכתובת: maanelashon@gmail.com
☺ בוא להחכים את עצמך ואת שאר המכותבים ☺